

Н. Г. ЯКОВЛЕВА

(Київський національний торговельно-економічний університет)

ШЛЯХИ ВДОСКОНАЛЕННЯ ВІДОМЧОГО ФІНАНСОВОГО КОНТРОЛЮ

Наукові праці МАУП, 2003, вип. 8, с. 328–330

Важливою складовою системи державного фінансового контролю в Україні є відомчий контроль, що здійснюється підрозділами відомчого контролю міністерств та інших органів центральної влади.

Як і перед органами ДКРС України, перед ними поставлено завдання виявлення фінансових порушень, незаконних видатків, недостач, прихованих доходів та платежів.

Порівняльний аналіз результатів діяльності ДКРС і органів відомчого контролю свідчить, що останні здійснюють недостатньо активну діяльність (див. таблицю).

Так, за перше півріччя 2001 р. ревізорами Міністерства освіти і науки України не було виявлено жодних порушень, у той час як контролери-ревізори ДКРС виявили в цьому міністерстві порушень на загальну суму понад 107 млн грн. Тільки відомча ревізійна служба Міністерства оборони України працювала в першій половині 2001 р. ефективніше, ніж працівники ДКРС. Загалом наведені дані дають підстави стверджувати, що ефективність діяльності більшості відомчих контрольно-ревізійних підрозділів порівняно низька.

На наш погляд, низька ефективність зумовлюється певними недоліками.

Порушення, виявлені органами ДКРС та підрозділами відомчого контролю за перше півріччя 2001 р. (розраховано за даними ДКРС)

тис. грн.

Назва міністерства та органу центральної влади	Виявлено органами ДКРС			Виявлено підрозділами відомчого контролю		
	незаконні видатки, недостачі	приховані доходи і платежі	інші порушення	незаконні видатки, недостачі	приховані доходи і платежі	інші порушення
Міністерство палива та енергетики	126248,3	6665,4	265607,0	60727,9	97,5	1686,7
Державний комітет промислової політики	29057,9	904,0	12387,3			26,0
Міністерство аграрної політики	1184,3	951,7	33026,9	2,0		
Міністерство освіти і науки	8074,5	509,7	99377,6			
Міністерство оборони	7075,9	926,9	12751,2	19562,2		19632,4 4,0
Міністерство з питань надзвичайних ситуацій та у справах захисту населення від наслідків Чорнобильської катастрофи	6582,0	14,9	12797,7	836,6		469,6

По-перше, відсутністю права проводити зустрічі перевірки в інших міністерствах і відомствах. По-друге, відомчий контроль не відповідає одному з основних (якщо не найважливішому) принципів державного фінансового контролю – незалежності. Відомчі контролери через своє положення не можуть бути незалежними, а тому існує ризик їх необ'єктивності, пасивності в роботі, “відомчості” тощо.

Цей ризик зумовлюється такими чинниками:

- керівництво відомства (центрального органу виконавчої влади) може здійснювати неформальний тиск на відомчих контролерів з метою вплинути на результати контролю;
- відомчі контролери самі можуть виявити зайву готовність здійснити контроль так, щоб догодити керівництву.

З огляду на це доцільно організувати відомчий контроль в іншій, принципово відмінній від традиційної доскопалішій формі. Зокрема, організувати спеціальні комісії відомчого контролю (КВК), які здійснюватимуть внутрішній і більшою мірою попередній фінансовий контроль в органах виконавчої влади відомчої (галузевої) компетенції.

Розглянемо можливі варіанти організаційного статусу КВК.

Діяльність КВК як органу контролю по лінії виконавчої влади за аналогією із зарубіжними структурами, що вже довели свою ефективність, може бути скоординована з органом парламентського контролю, тобто з Рахунковою палатою України. У цьому зв'язку постає важливе питання – порядок підпорядкування КВК. Теоретично тут можливі чотири варіанти.

1. Комісія адміністративно підпорядкована керівнику органу виконавчої влади (КОВВ), функціонально – Рахунковій палаті України, тобто КОВВ визначає, коли і де використовувати КВК. Рахункова палата відповідно до її професійної компетенції визначає, як і що з окресленого кола питань потрібно вирішити КВК. Проте подвійне підпорядкування КВК може призводити до конфліктних ситуацій.

2. Комісія адміністративно підпорядкована КОВВ, інструктується Рахунковою палатою України, а працює значною мірою самостійно. При цьому варіанті порушується координація з боку Рахункової палати, а отже, втрачається її зміст КВК.

3. Комісія функціонально підпорядкована КОВВ, а адміністративно – Рахунковій палаті України. При цьому КВК залишається у структурі органу виконавчої влади. Цей варіант не можна використовувати, оскільки КОВВ не може мати більшу компетенцію щодо питань внутрішнього фінансового кон-

тролю, ніж безпосередньо КВК. Крім того, цей варіант суперечить принципу розподілу влади.

4. Комісія орієнтована на спільну роботу з КОВВ; Рахунковій палаті України вона підпорядковується адміністративно і функціонально. Цей варіант при всіх перевагах організації високопрофесійного контролю суперечить принципу розподілу влади.

Як впливає з апалізу, застосовувати можна лише перший варіант незважаючи на подвійне підпорядкування.

Призначення і звільнення з посади керівників КВК повинні входити до компетенції виключно Рахункової палати України, у структуру якої доцільно ввести (головних) фінансових інспекторів виконавчих органів влади, які управлятимуть діяльністю КВК. При цьому КВК у структурі регіональних органів виконавчої влади опікують відповідно територіальні відділення Рахункової палати. Зрозуміло, що для цього необхідно створити мережу таких відділень. Основне завдання КВК полягає в обстеженні, оперативному виявленні стану справ питань, зазначених Рахунковою палатою України, з метою детальніших і поглибленіших розробок виявлених Рахунковою палатою проблем. Результати контролю, здійсненого КВК (у тому числі висновки, рекомендації, коментарі й особливі побажання КОВВ), повинні передаватися Рахунковій палаті України.

У зв'язку із запропонованим Рахунковій палаті України доцільно взяти на себе ще одну дуже важливу функцію: подавати організаційно-методичну, практичну і консультативну допомогу органам виконавчої влади і управління з організації та оптимізації обліку й звітності, функціонування систем внутрішнього контролю, відповідно до структури Рахункової палати можна ввести експертно-консультативний відділ.

Як бачимо, доцільно створити принципово новий контрольний інститут, який є своєрідним синтезом внутрішнього і деякою мірою зовнішнього контролю (це зумовлено зв'язком із Рахунковою палатою). Але оскільки КВК перебуватиме у структурі органу виконавчої влади, доцільно зарахувати його до органів внутрішнього контролю в органах виконавчої влади відомчої (галузевої) компетенції.

Від створення такого інституту буде отримано суттєві переваги: по-перше, його діяльність буде скоординована з діяльністю Рахункової палати і водночас входження до складу органів виконавчої влади дасть можливість урахувувати специфіку їх діяльності при здійсненні контролю; по-друге, таке створення сприятиме вдосконаленню системи внутрішнього контролю, зробивши його ефективнішим і цілком незалежним.

Література

1. *Положення* про відомчий контроль у системі міністерств, інших центральних органів виконавчої влади за фінансово-господарською діяльністю підприємств, установ і організацій, що належать до сфери їх управління:

Затв. постановою КМУ від 10.07.98 № 1053 // www.rada.kiev.ua.

2. *Бурцев В.* Ведомственный контроль: быть или не быть? // Президентский контроль. — 2000. — № 8. — С. 3–11.

3. *Дорош Н.* Деякі напрями реформування господарського контролю // Економіка України. — 1997. — № 1. — С. 42–46.